

mgr Aneta Domzalska

Streszczenie

Niniejsza praca doktorska, zatytułowana *Uwięzienie ojców a zaburzenia zachowania ich dzieci. Implikacje pedagogiczne*, w zamyśle autorki stanowi próbę dokonania analizy poziomu oraz typu zaburzeń zachowania dzieci, których ojcowie odbywają karę pozbawienia wolności.

Zgromadzony materiał badawczy obejmuje również wybrane aspekty funkcjonowania dzieci w środowisku rodzinnym i szkolnym. Celem pracy – obok poznania poziomu i typu zaburzeń zachowania – była również analiza zagadnień, takich jak: występowanie zachowań problemowych/dysfunkcyjnych w rodzinie; postawy rodzicielskie; relacje międzyosobowe, prężność psychiczna dzieci oraz aktywność dzieci i ich osiągnięcia szkolne. Uzyskane w badaniach rezultaty pozwoliły także scharakteryzować różnice między badanymi grupami oraz zależności w zakresie poszczególnych zmiennych.

W celu dokonania całościowej diagnozy zaburzeń emocjonalnych i behawioralnych dzieci i młodzieży, w części badawczej pracy wykorzystano zestaw technik diagnostycznych Th. M. Achenbacha, w wersji przeznaczonej odpowiednio dla: dzieci i młodzieży Youth Self Report (YSR); rodziców Child Behavior Checklist for Parents (CBCL) oraz nauczycieli Teacher's Report Form (TRF). Ponadto, w badaniach zastosowano narzędzia badawcze, takie jak: Skala Prężności Psychiczej dla dzieci i młodzieży SPP-18 N. Ogińskiej-Bulik i Z. Juczyńskiego; Kwestionariusz Postaw Rodzicielskich M. Ziemskiej oraz autorskie kwestionariusze ankiet dla: 1) dzieci i młodzieży, 2) dla ojca odbywającego karę pozbawienia wolności, 3) dla matki/opiekuna dziecka, którego ojciec odbywa karę pozbawienia wolności, 4) dla rodziców, którzy nie odbywają kary pozbawienia wolności.

Pytania badawcze weryfikowano na podstawie badań własnych, w których udział wzięło 958 osób (246 dzieci, 467 rodziców i 245 nauczycieli). Badania przeprowadzono w trzech grupach badawczych, tj. w grupie kryterialnej (czyli wśród dzieci więźniów), w pierwszej grupie kontrolnej (wśród dzieci, których ojcowie nie odbywają kary pozbawienia wolności, zaś poziom dysfunkcji w rodzinie i prężności psychicznej dzieci jest zbliżony do poziomu grupy kryterialnej) oraz w drugiej grupie kontrolnej (wśród dzieci, których ojcowie nie odbywają kary pozbawienia wolności, zaś poziom dysfunkcji w rodzinie jest niższy niż w grupie kryterialnej i pierwszej grupie kontrolnej).

Niniejsza dysertacja porusza ważne i aktualne kwestie, dotyczące sytuacji dzieci więźniów, które doświadczają konsekwencji inkarceracji jednego z rodziców, a przy tym często jeszcze przed aresztowaniem rodzica funkcjonują w rodzinach, obarczonych zachowaniami problemowymi czy wręcz patologicznymi. Rozprawa doktorska wpisuje się w nurt poszukiwań badawczych z zakresu pedagogiki, psychologii czy socjologii. W zakresie nauk pedagogicznych podjęte zagadnienia najbardziej nawiązują do dorobku pedagogiki resocjalizacyjnej, pedagogiki penitencjarnej, pedagogiki rodziny i pedagogiki zaburzeń zachowania.

Przedstawione opracowanie składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, dyskusji wyników i zakończenia. W pierwszym rozdziale przedstawiono wybrane aspekty sytuacji dzieci, rodziny i skazanego w świetle kary pozbawienia wolności, bazując na dokonanym przeglądzie literatury i uwzględniając stan aktualnych badań na ten temat. W rozdziale drugim znalazła się metodologia badań własnych, zawierająca opis problemów badawczych i założonych hipotez, a także wykorzystane metody badawcze, cele badań i ich procedurę. Z kolei w rozdziale trzecim, zaprezentowano analizę wyników badań własnych odnoszących się do poziomu i typu zaburzeń zachowania dzieci więźniów. W czterech podrozdziałach kolejno omówione zostały zagadnienia, takie jak: 1) indywidualne i środowiskowe korelaty zaburzeń zachowania (zachowania problemowe/dysfunkcyjne w rodzinie, postawy rodzicielskie, relacje międzyosobowe oraz prężność psychiczna dzieci i młodzieży); 2) różnice między badanymi grupami w zakresie zaburzeń zachowania dzieci w percepcji dzieci, rodziców i nauczycieli; 3) zależności między zaburzeniami zachowania dzieci a prężnością dzieci, zachowaniami problemowymi/dysfunkcyjnymi w rodzinie i postawami rodzicielskimi 4) funkcjonowanie szkolne i pozaszkolne dzieci.

Zwieńczeniem całości jest dyskusja wyników, obejmująca weryfikację przedstawionych wcześniej hipotez. Zakończenie – oprócz syntezy wyników i wniosków z badań – zawiera konkretne implikacje pedagogiczne.